

NR 2 • 2004 • ÅRG 59

Nytändning med www.tfknet.se

Du har svaret!

- Säkerhet och politik
- En arbetsvecka i frivården
- Längst ner på samhällsstegen
- Vem bryr sig om det psykiska lidandet?

TIDSKRIFT FÖR KRIMINALVÅRD

NR 2 • 2004 • ÅRG 59

REDAKTIONENS ADRESS

Tidskrift för Kriminalvård
601 80 NORRKÖPING

REDAKTION

Stefan Eriksson, 0155-61 86 80
ansvarig utgivare
stefan.g.eriksson@kvv.se

Jan Gustavsson, 011-49 63892
Lars Metelius, 070-696 5429
Magnus Ström
Magnus Björkander, 08-5191 1900

PRENUMERANTREGISTER

Maria Danielsson, 011-49 63956

REDIGERING

Frans Schlyter, 011-49 63818

Tidskriften utkommer med 4 nummer per år.
Prenumerationspris 75 kr per år.
Medlemskap inkl. tidskrift 100 kr per år.
Postgiro 29 80 60 - 5

TRYCKERI

Väst kustmyran, Varberg
www.vastkustmyran.nu

ISSN 0040-6821

Tidskrift för Kriminalvård utges sedan 1946 med Svenska Fångvårdssällskapet som ägare. Åsikter och idéer som framförs i signerade artiklar eller i intervjuer står helt för artikelförfattarens eller den intervjuades räkning.

innehåll

Ledare	3
Säkerhet och politik	4
Per Colliander	
När botten stack upp	7
Jan Gustavsson	
En arbetsvecka i frivården	9
Annika Grönberg	
Längst ner på samhällsstegen	13
Åse-Marie Nilsson	
En koloss på lerfötter?	16
Ulf Hammar, Lennart Kjellson och Bo Larsson	
Vem bryr sig om det psykiska lidandet?	19
Alf Winnäs	

Manusstopp nr 5 är 1 okt 2004

Skriv på diskett, PC/Mac eller bifoga dokumentet med epost till Frans.Schlyter@kvv.se

ledare

Reflektioner kring säkerhet och politik, kvinnor och kriminalitet, en frivårdares vardag i storstaden, intagnas tankar om kriminalvården, ett referat från pocket-tidning R:s seminarium kring boken "När botten stack upp", en hälsning från vardagen med psykiskt lidande är några delar i denna försenade upplaga av tidskriften.

För att öka debattvänligheten och förhoppningsvis intresset för tidskriften har vi arbetat fram en nätupplaga med Internetadress www.tfknet.se, allt för att bidra till tidskriftens utveckling och överlevnad. Självklart kommer tidskriften även i framtiden att komma ut som pappersupplaga.

Kriminalvården med våra klienter är dynamisk. Sommaren, rent massmedialt, har gått i kriminalvårdens tecken. Det är nog bara "dokusåporna" som har fått större utrymme. Rymningar och polisjakter och medföljande mediacirkus har satt sina spår och kommer att påverka kriminalvårdens framtida innehåll och inriktning. Idéer om bunkerfängelse och "hårdare tag" levereras av såväl regeringsföreträdare, opposition och massmedia. Om vi ska tro Loïc Wacquant, professor i sociologi vid UCLA, Berkeley och författare till den uppmärksammade boken "Fattigdomens fängelser" (bokförlaget Symposion, 2004) är detta en övergripande trend som har sina rötter i USA. I ett övergripande samhällsperspektiv handlar det om att nedrustningen av välfärdssamhället med vård/stöd och rehabilitering som ledord ersätts av ett strafftänkande där den enskilda individen blir kriminalvårdsklient istället för att i ett tidigare skede erbjudas vård och behandling. En förskjutning av social rättvisa och solidaritet med samhällets utsatta till stigmatisering och rättslig prövning med straff som metod för att komma till rätta med missbruk och kriminalitet. I sig en skrämmande tanke. Att låta massmediala drev och onyanserade rop på "tuffare tag" påverka etisk, humanistisk och moralisk reflektion och reducera samhälliga problem till enbart individuella straffsatser är knappast förenligt med en demokratisk, humanistisk syn.

Begreppet psykopater är kontroversiellt. Fångvårdssällskapets nästa seminarium i november har psykopati som tema. Sverige har en framskjuten internationell position beträffande forskning kring psykopati och vi hoppas få ta del av dessa landvinningar från flera framstående föreläsare – välkomna!

Gå in på www.tfknet.se (Premiär under oktober) för närmare information om tid och plats.

Stefan Eriksson

Säkerhet och Politik

AV PER COLLIANDER

En period med tre uppmärksammade fritagningar har lett till starka politiska reaktioner. Oppositionen kräver justitieministerns avgång, regeringskansliet förefaller ha drabbats av panik och föreslår, utan närmare analys, ett "superfängelse".

Massmedia vältrar sig i det hela och bjuder på all möjlig kritik mot kriminalvården samtidigt som polisen ges utrymme för en stor (och denna gång väl-förtjänt) reklamkampanj.

BALANSERAD GENOMGÅNG

Förhoppningvis har upphetsningen nu lagt sig tillräckligt för en mera balanserad genomgång.

Låt oss först slå fast något som kommit i skymundan i debatten: Väpnade attacker mot fängelser som lyckas kan inte gärnas ses som ett misslyckande i kriminalvården!

Fängelserna kan slå snabbt larm till polisen och sedan genom fysiska hinder fördröja en inträngare - hindra aktionen kan enbart snabbt anländande, tränad och välutrustad polis göra.

Nuvarande fysiska säkerhet på fängelserna är mycket bra, vissa förstärkningar är möjliga i form av hinder för bilar att köra nära muren etc. Total inpasseringsskontroll hindrar vapen och mobiltelefoner (vi bör anpassa oss till internationell praxis - inga som helst mobiler tillåtna inne på fängelserna). Ett eventuellt nybygge kan alltså ske efter i stort sett nuvarande modell. Av platsskäl, främst för bättre differentiering, behövs nya slutna platser. Vill man minska risken för fritagning behöver man alltså ha nära till välutrustad polis!

POLISEN INTE RUSTAD

Vid Kumla-händelsen kom polisen i tid men avstod från ingripande - man var ej tillräckligt rustad.

På Hall handlar det sannolikt om kriminalitet begången av personal. Sådan skulle försvåras med en annan befälsstruktur i säkerhetsfrågor. (Det behövs "korpraler" som leder och övervakar det dagliga arbetet med säkerhetsfångar, kollar inläsning etc.)

På Norrtälje, som var en klass-2 anstalt, var det yttre skyddet otillräckligt - väl inne kunde den beväpnade angriparen med sitt vapen lätt hålla undan personalen. Här kan man sannolikt se ett resultat av för lite resurser, flera slutna platser hade skapat andra placeringmöjligheter av rymningsbenägna fångar.

Det var mycket bra att polisen i samtliga fall gjorde en stark insats - samhället visade att skyddet var starkt.

Beklagligt att TV hade den utomordentligt dåliga smaken att visa upp en infångad Tony O som ett djur!!

Tidigare händelser: storrymning från Kumla, väpnade fritagningar, Ursuts mästorrymningar m fl har alla förorsakat stor debatt och medfört upprustning av kriminalvårdens säkerhet - men inte alls orsakat samma panik i det politiska etablissemanget eller onyanserad och enkelriktad kritik mot kriminalvården - som inte heller ansågs ha ansvaret för väpnade attacker utifrån.

VAD ÄR SKILLNADEN NU?

Den internationella terroristjakten inklusive USA:s fångbehandling på Kuba har nog tyvärr lockat fram en allmänt hårdare syn på också vanliga fångar. Hos allmän-

heten flagnar den humana fernissan snabbt, massmedia lockar fram och får också massor av synpunkter på hur fångar skall behandlas. Dessa synpunkter är inte alltid säkerhetsrelaterade - oftare uttryck för primitiva hämndkänslor, ibland rent rasistiska.

På det sättet reagerar naturligtvis inte ansvariga politiker men man är väl medveten om den allmänna reaktionen och är inte sen att försöka plocka poäng. Justitieutskottets ordförande, Johan Persson, säger i radion om Kumla-händelsen: "man borde åtminstone ha försett Kumla med lika bra larm som man har på sommarstugor." Litet senare gör han ett annat uttalande om staketens utseende, inte heller det uttalandet präglades av någon nämnvärd insikt. När en person i hans ställning gör sådana uttalanden får naturligtvis allmänheten intrycket att kriminalvården misskött säkerheten. Kanske var det ett utslag av dåligt samvete för att justitieutskottet inte tillsett att kriminalvården fått resurser i takt med ökad beläggning. En annan riksdagsman har gått ut med offentligt kritik mot boendestandarden i den nyöppnade anstalten i Kolmården. Hon förefaller ha missat att straffet består i frihetsberövande, inte i en hård tillvaro därutöver. Hon missade dock inte ett billigt sätt att plocka populistiska poäng!

INTE HÖGRE BROTTSLIGHET

Kriminalvårdens stora problem är platsbristen. Det höga fångtalet, som vi delar med stora delar av Europa beror inte på högre brottslighet. Många faktorer samverkar men den mest betydelsefulla är ökad användning av fängelse och längre strafftider (även för likartad brottslighet)

VARFÖR?

Alla vet att fängelser inte gör någon bättre - ändå ökar användningen. Domstolarna känner också de ett starkt tryck, liksom hela rättsväsendet - det gäller att visa att man gör något, s.k. handlingskraft!

För alla som vet att utvecklingen måste vändas gäller det nu att hålla huvudet kallt, inte falla undan för ytliga och okunniga opinionsyttringar. Det gäller att tålmodigt och oförtröttligt förklara och undervisa. Visa att det som kortsiktigt ser ut som en

bra medicin mot kriminalitet (s.k. "hårdare tag") enbart är ett spel för galleriet som långsiktigt får motsatt effekt.

NEJ TILL MEDELTIDEN

Sverige bör på nytt gå i spetsen för en progressiv och human kriminalvård som bygger på moderna metoder för anpassning av kriminella. Låt det inte bli en återgång till det medeltida mörkret i våra fängelser!

Per Colliander

När botten stack upp

AV JAN GUSTAVSSON

Är fångar människor? Skall mentalpatienter läsas in för gott för vår trygghets skull?

R-förbunden och pockettidningen R arrangerade en heldag kring den färska boken "När botten stack upp" i början av september i Stockholm. Heldagen innehöll avsnitt om kriminalpolitik, mentalsjukvård, narkotikafrågan och journalistik.

KRIMINALPOLITIK

Justitieminister Tomas Bodström hävdade att det behövs ett nytt säkerhetsfångelse eftersom det uppstått en ny situation med mc-gäng och organiserad brottslighet. Däremot behövs inga beväpnade vakter men ett bättre samarbete med polisen. Vidare att livstidsstraffet troligen kommer att prövas av domstol i fortsättningen, att intensivövervakningen skall utvecklas, att narkotikasatsningen fortsätter, att överbeläggningen på anstalt beror på effektivare poliser och dom-

stolspraxis och att kriminalvården behöver individualiseras. Inom den s.k. kriminalvårdsberedningen råder relativ stor partipolitisk enighet och den skall komma med sitt förslag inom kort.

Det gällde att skydda samhället men även att individualisera.

Henrik Tham undrade om Bodström tänkte vidta lagstiftningsåtgärder för att minska överbeläggningen i fängelserna, som tidigare skett vid flera tillfällen. Bodström menade att han inte tänkte göra det och att ökningen var ungefär genomsnittlig i Europa.

Alice Åström varnade för att man genom individuell anpassning "mörkade" samhällsproblemen. Hur skall man motivera samhället? Bodström instämde om att samhället har ett ansvar men menade att man inte får fränta individen hans ansvar och att det finns ett delat ansvar mellan samhälle och individ.

PSYKIATRIN

På många platser i landet förekommer det ett katastrofalt dåligt samarbete mellan landsting och kommuner vad gäller de psykiskt funktionshindrade. Av alla bostads-lösa anses 34 procent ha psykiska problem. Debatten idag som främst handlar om farliga psykiskt sjuka handlar om en mycket liten del av de psykiskt sjuka och det man pratar om idag är välkänt sedan 6-7 år tillbaka. Det handlar mest om rädslan för det avvikande.

Anders Milton, regeringens psykiatrisamordnare, menade att den främsta ambitionen är att de psykisk funktionshindrade skall leva ett normalt liv. Varför har det inte blivit så? Några förklaringar är att de inte har hög status, experterna har olika åsikter och politikerna har dåliga kunskaper. Det kommer inte att bli någon återgång till stora institutioner utan en fortsättning på den nuvarande utvecklingen.

En överläkare menade att den miserabla bostadssituationen var resultatet av en medveten politik, med indragna bostadssubventioner och minskningen av socialbidragen var en liknande utvecklingstendens. Andra inslag är att delar av läkemedelsindustrin ger pengar till patientföreningar.

NARKOTIKA

RFHL agiterade kraftfullt för att förändring av narkotikamissbrukare alltid förutsätter eget deltagande av klienten. Problemet är att klienterna reduceras till att vara enbart narkomaner och de blir utestängda från samhället p.g.a. detta. Struktur, fattigdom och utslagning spelar

stor roll och myndigheterna använder alltför ofta det s.k. Svarte Petter spelet, d.v.s. de hänvisar till varann.

Narkotikasamordnaren Björn Fries ansåg att hans främsta uppgift var att samordna insatser och stimulera fram det som behöver göras. Kriminalvården är viktig för att bekämpa narkotikan. Det brister i den politiska prioriteringen i kommunerna och nark-otikan sätts inte in i något sammanhang och resurserna för missbruksvård har minskats med 20 procent i landet. Det behövs mera resurser till vård och behandling och det behövs en attitydförändring i samhället.

MASSMEDIA

När tidningar skriver om visst ämne kan det få direkta politiska konsekvenser. T.ex. när en tidning i Peru skrev om gatubarn blev det stor polisaktion dagen efter. Under 1970-talet var huvudfaran mera förstäelse men under 1980-talet förändrades detta. Desto mera lidande desto bättre, men det vore bättre om skildringarna inte bara handlade om att tycka synd om utan istället om att tycka om. Nu beskrivs det ofta som genernas fel och snart hittar vi någon slag medicin som botar detta. Det gäller idag att det sociala reportaget vidgar perspektivet och mera beskriver vanliga människors vardag. En förklaring till att kriminalreportagen blivit populärare under senare år är att de är billigare och enklare att göra än ett socialreportage som kräver mera tid och kunskap.

Jan Gustavsson
jan.e.gustavsson@kvv.se

En arbetsvecka i frivården

AV ANNIKA GRÖNBERG

MÅNDAG MORGON

Klockan är strax före åtta när jag anländer till kontoret. Utanför dörren sitter en välbekant person och halvsover. Jag frågar hur det står till och vad han gör där. Han svarar att han inte kommer ihåg när han har tid inbokad för att träffa mig varför han tar det säkra före det osäkra och dyker upp spontant. Han är rädd att bli efterlyst och vet att han måste besöka frivården eftersom han står under övervakning efter att ha avtjänat ett fängelsestraff på ett år. Jag tar emot honom och vi går in. Klienten, Mikael, är bostadslös och har ingen kontakt med socialtjänsten sedan flera månader tillbaka. Enligt Mikael själv så vill hans socialsekreterare inte veta av honom eftersom han har uppträtt aggressivt på socialtjänstens mottagning. Mikael har således inga pengar och heller ingestans att sova. Han tillbringar nätterna utanför stadsmissionen vid slussen. Mikael har missbrukat heroin sedan han var i 18-

årsåldern. Idag är han 53 år. Han har gjort flera försök att leva drogfritt och klarade sig ganska bra under en period i mitten av nittiotalet då han bodde två år på Basta, ett arbetskollektiv utanför Stockholm. När vi sitter ner i rummet börjar han att gråta. Han säger att han är så trött och utbränd och att han inte orkar mer. Han har haft metadon tidigare men skrevs ut på grund av alltför täta återfall. Mikael funderar på att ansöka om metadon igen samtidigt som han känner sig helt uppgiven. Jag försöker nå hans socialsekreterare men hon är på semester och återkommer om en vecka. Vi kommer överens om att Mikael ska komma tillbaka samma tid om en vecka.

Nästa klientkontakt är genom en personutredning. Jag möter en kille född 1986 som är misstänkt för att ha misshandlat en några år äldre kille efter en fotbollsmatch. Mötet med killen tar ungefär

en timme och vi har pratat mycket om hans uppväxt med en far som misshandlade honom och en mor som var psykiskt sjuk. Killen rymde hemifrån och är numera placerad i familjehem. Han lämnar ett par referentpersoner och vi bestämmer ny tid då han kommer tillbaka och läser igenom det yttrande jag skriver utifrån vad som framkommit.

På eftermiddagen besöker jag klienten Jimmy som är på avgiftningen på Maria Beroendecentrum. Han har varit där i tre dagar och ska så fort han är avgiftad bege sig till ett behandlingshem i Skåne. Jimmy mår inget vidare men känner sig motiverad och hoppfull inför kommande behandling. Han är dömd till skyddstillsyn med föreskrift om narkotikaavvänjande behandling. Tidigare har han suttit i fängelse ett flertal gånger samt haft otaliga övervakningar. Hoppas verkligen att han klarar sig den här gången.

TISDAGEN

slukas helt av möten och handledning och onsdagen inleds med ett fax från Kronobergshäktet som låter meddela att den av oss efterlyste Jack finns i förvar hos dem. Jag tänker att det var ju tur eftersom Övervakningsnämnden sammanträder i eftermiddag. Jag ringer upp Jack som vet mycket väl vad det handlar om. Det är inte första gången han är begärd omhändertagen på grund av bristande kontakt med frivården. Jack transporteras till sammanträdet senare samma dag där han varnas skriftligen. Ordförande i nämnden förklarar för Jack att om han missköter sig en enda gång till så kommer hans övervakning att undanröjas och han riskerar att dömas till fängelse istället. Jack

tycks emellertid inte bry sig utan rycker på axlarna innan han lunkar iväg.

Senare på eftermiddagen kommer Linda på besök tillsammans med sin socialsekreterare från Skärholmens stadsdelsförvaltning. Linda har skyddstillsyn sedan drygt ett halvår tillbaka men hon har haft svårt att sköta kontakten med frivården på grund av sina narkotika-problem. Planeringen för Linda är i dagsläget att hon ska placeras frivilligt på ett behandlingshem i Norrland. Detta efter att det inkommit ett par LVM-anmälningar mot Linda. Nu har hon emellertid chans att göra något åt sitt missbruk på frivillig väg. Nu är det så att Linda om tre veckor ska på en ny rättegång där hon åtalas för grov stöld, häleri samt narkotikabrott. Hon riskerar således ett ganska långt fängelsestraff varför vi tillsammans idag diskuterar förutsättningar för kontraktsvård. Linda inser allvaret och verkar intresserad av kontraktsvård som alternativ till fängelse. Jag ringer behandlingshemmet under besöket, diskuterar med dem angående vårt förslag och kommer överens om att Linda gör ett studiebesök tillsammans med sin socialsekreterare under kommande vecka.

Dagen avslutas med ett trepartsmöte. Klienten Niklas kommer tillsammans med sin övervakare Tomas och de berättar att allt flyter på. Niklas har börjat på komvux och studerar nu på heltid. Han uppger själv att i och med att han nu har en meningsfull sysselsättning blir det mindre av att hänga med sina vänner och göra ingenting (dvs begå brott). Han trivs bra i skolan och känner att han vill slutföra, det vill säga läsa höstterminen och fortsätta efter jul för att läsa en termin till.

Han tycker att han har påbörjat olika projekt alldeles för många gånger utan att göra klart och börjar ledsna på att ha det så. Han har diagnosen DAMP och brukar ha svårt att koncentrera sig. Nu upplever han dock att det går överraskande bra. Kontakten mellan honom och övervakaren fungerar helt okej och de träffas ungefär var fjortonde dag.

TORS DAGEN

inleds med träff på socialtjänsten i Farsta tillsammans med klienten Robin, hans far och socialsekreteraren. Fadern har ringt både till socialsekreteraren och till mig och uttryckt oro för sin son som han misstänker sniffar lim och även röker hasch samt är ute hela nätterna och klottrar. Robin förnekar att han befattar sig med narkotika men erkänner att han klottrar en del. Robin är dömd flera gånger för skadegörelse och beskriver sitt behov av att "sätta sina tags" som ett beroende. Han står under övervakning genom en dom till skyddstillsyn och planen är att han ska genomgå något av frivårdens kognitiva program. Jag presenterar innehållet i ett par olika program, ger informationsbroschyrer till Robin, hans far och till socialsekreteraren. Robin kan tänka sig genomgå program men är tveksam till socialtjänstens förslag om att han ska lämna urinprov för att visa att han inte håller på med droger. Till slut ger han med sig och det bestäms att han ska lämna prov två gånger per vecka under en månad till att börja med. Robins pappa är inte helt nöjd med dagens träff och tycker att kriminalvården inte tar ansvar och att det är alldeles för slapphänt och otydligt kring vad skyddstillsyn egentligen innebär. Vi diskuterar saken. Sedan

åker jag tillbaka till kontoret där jag har 13 missade samtal på telefonsvararen.....

Ett av dem är från Johan. Han är dömd till skyddstillsyn med särskild behandlingsplan, kontraktsvård och har varit på behandlingshemmet i ungefär fyra månader. Det har fungerat bra, Johan har uttryckt att han känner sig nöjd och att han får ut mycket av att vara på stället. Nu är han dock upprörd över flera saker. Sammantaget så upplever han sig totalt motarbetad av personalen och han säger att hans motivation brister och att han funderar på att ge sig av därifrån. Jag lyssnar. Diskuterar vad det skulle innebära om han verkligen bestämmer sig för att sticka. Jag säger till honom att jag ska ringa hans kontaktperson på behandlingshemmet och se vad jag kan göra. Jag ringer och vi för ett samtal kring hur det ser ut, hur det går för Johan och vad han kan tänkas vara så missnöjd med. Givetvis får jag en annan version av kontaktpersonen. När jag talar med Johan igen, nästa dag har han lugnat ner sig. Det var nog mest så att han behövde få prata av sig och då kan det vara lättare att göra det med någon som inte jobbar på behandlingshemmet.

FREDAG

förmiddag är det dags för möte åtta i programserien One to One. Det är Dennis som går programmet och jag är programledare. Innan han kommer har jag ägnat en timme åt att förbereda mig och när han har gått sätter jag mig en stund och går igenom mötet. Dennis har dömts till skyddstillsyn med föreskrift om att genomgå ett strukturerat brottsförebyggande program. Han säger att han tycker att det är bra eftersom han har

börjat fundera på om det inte vore dags att byta livsstil nu när han blivit pappa. Dennis lever i en värld där rån och indrivning ingår som en del av vardagen. Han ägnar sig åt organiserad brottslighet och har vant sig vid att vara i stort sett ekonomiskt oberoende. Han har aldrig haft ett vanligt arbete.

VECKAN AVSLUTAS

med en personutredning. Den unge mannen, Adil, är häktad misstänkt för rån och finns på Häktet Huddinge. När jag träffar honom så framkommer att han ska genomgå en liten sinnesundersökning, en § 7-utredning. Han frågar vad det innebär och om jag förstår varför. Jag förklarar vad det betyder och då berättar han att han mått psykiskt dåligt sedan han gick i mellanstadiet. Han berättar också att han

flera gånger under tonårstiden försökt ta sitt eget liv. Han brukar vanligtvis äta mediciner mot ångest och depression men säger att han har slarvat den senaste tiden vilket sannolikt har lett till att han sitter där han sitter. Han uppger att han mår väldigt dåligt av att sitta instängd i en cell, att han överhuvudtaget har svårt att vistas i tränga utrymmen. Vi avslutar och bestämmer att jag ringer till honom på måndag. På vägen ut hör jag med häktespersonalen om dom har lite extra uppsikt över Adil och om dom är informerade om hans psykiska hälsa. Det är personalen och det känns tryggt.

Sedan tog jag pendeltåget till stan och gick hem. Ännu en arbetsvecka på frivården är slut. Och fort gick det.

Annika Grönberg
KVM Stockholm Centrum
Frivården Hornstull

Längst ned på samhällstegen

Längst ned på samhällstegen finns de kriminella kvinnorna. De har oftast kommit långt både i sin kriminalitet och missbruk innan de hamnar i fängelse. Samhällets syn på kvinnorna är hård och den egna skammen stor. Det gör återanpassningen svår.

AV ÅSE-MARIE NILSSON

- Kriminella kvinnor far mycket sämre än män, samtidigt som de syns mindre. De fångas upp sent av samhället, säger Mia Smith på frivården i Stockholm.

- Som kvinna är det ett större nederlag att ha hamnat på botten av samhället och därför är det svårare att ta sig tillbaka.

Är man dessutom prostituerad kan man försörja sig på ett icke-kriminellt vis och syns därför inte, menar Mia Smith. Kvinnorna bär på starka känslor av skuld och skam, inte minst över omhändertagna barn. Hon menar att samhället ställer mycket högre krav på kvinnor. De ska ta ansvar för sina barn och klara av det. Motsvarande gäller inte män. För dem är det mer legitimt att avsäga sig föräldraskapet.

Mats Mähler, kriminalvårdsinspektör på kriminalvårdsanstalten Färingsö utanför Stockholm, håller med om att samhället spelar en stor roll i stigmatiseringen av kriminella kvinnor. Även så tidigt som när de först kommer i kontakt med socialtjänsten. Killar får gärna vara lite "busiga", medan tjejer inte borde ha hamnat i den situationen alls. Många kriminella kvinnor är helt utslagna, utan socialt nätverk eller uppbackning hemifrån.

- En kriminell dotter är lättare att ta avstånd i från än en son. En kvinna vi hade här existerade inte ens längre i myndighetsregistren, säger Mats Mähler.

-Den kriminella världen är tuff och styrs med järnhand av män. Kvinnorna konkurrerar med varandra och överlever via män.

Cirka sju procent av intagna på svenska fängelser är kvinnor. Det motsvarar ungefär 250 personer. På Färingsö sitter både korttidstraffade kvinnor och långtidsdömda från till exempel Hinseberg innan de slussas ut i samhället. Den genomsnittliga intagna på Färingsö är 36 år, har två barn omhändertagna av myndigheterna, har missbrukat sedan tolvårsaldern och är dömd 18 gånger tidigare. 97 procent av de intagna på Färingsö är missbrukare. Det är siffror högre än genomsnittet för kvinnliga fångar och mycket högre än för den genomsnittsintagne mannen. Många av kvinnorna kommer från missbrukarfamiljer och har blivit sexuellt utnyttjade både som barn och vuxna.

-Att erkänna att man försörjt sig som prostituerad eller blivit utsatt för övergrepp är ofta det allra svåraste. Då är till och med sorgen över de omhändertagna barnen lättare att beskriva, säger Mats Mähler.

Att få de intagna drogfria är högsta prioritet. Färingsö har egna kognitiva program och en motivationsavdelning.

Efter avtjänat straff kommer de till frivården. Frivården har inga egna resurser utan är beroende av andra myndigheter, så som socialtjänsten, för att få bostäder och pengar till en behandlings- eller praktikplats. Man arbetar individanpassat. Majoriteten av kvinnorna – många fler än män- missbrukar narkotika, vilket är ett stort problem vid rehabiliteringen. Många är kända av socialen sedan barnsben, men är ingen prioriterad grupp. Vilken hjälp de kan få skiljer sig mycket från kommun till

kommun. Svårast att erbjuda är bostäder och istället hamnar de ofta på härbärgen, i en missbrukarmiljö.

På MOA, som är ett samarbete mellan kriminalvården, arbetsförmedlingen och socialtjänsten, får kvinnor yrkesvägledning och arbetspraktik. Programmet är frivilligt men deltagarna måste vara drogfria. Att bygga upp självkänslan är viktigt, social träning likaså. Vad pratar man om på fikaraster? På anställningsintervjun?

-Ofta tar det längre tid för kvinnor att besluta sig för att sluta knarka. Det kräver stora förändringar, inte minst vad gäller relationer. Chocken att inse att man är 40 och inte 16 längre kan vara stor. Man förväntas veta saker om samhället som motsvarar ens ålder. Många sörjer omhändertagna barn, andra att de inga barn blev, säger Åsa Adenborg på MOA i Stockholm.

Samhället borde se att det finns en stor skillnad i vad frigivna män och kvinnor behöver, tycker hon. Ett exempel är familjesituationen, där man borde underlätta och inte motarbeta för dem som har barn. Att det finns en stabil bas med bostad och ett redan påbörjat nätverk, något som kvinnor oftast saknar, är avgörande vid frigivningen.

Att åka fast och hamna i fängelse blev vändpunkten för Anneli, 32. Hon hade då knarkat i 17 år.

Anneli jobbar på KRIS, Kriminellas Revansch i Samhället. När hon för två år sedan åkte fast för första och enda gången blev det en möjlighet att börja om. Hon hade knarkat sedan hon var 13 och var

utled på livet som kriminell, drogmissbrukare och bostadslös.

- Jag var trött på att göra inbrott, att vara beroende av killar och på att vara värdelös, säger hon.

Hennes pappa var alkoholist och mishandlade mamman. Anneli började själv dricka tidigt och därefter blev det hasch och tabletter. 16 år gammal tog hon amfetamin för första gången.

Pengar fick hon från stölder och att sälja knark; droger genom att ha sex med män. När hon inte bodde i lånade lägenheter eller hos bekanta var hennes hem på gatan. Ett par gånger försökte hon att sluta med droger, men utan att lyckas. Drogfri var hon några år i sena tonåren då hon skickades till ett behandlingskollektiv. Ett halvår innan hon åkte in på anstalt försökte hon att bli drogfri på ett behandlingshem, men gick därifrån efter tre dagar.

-Jag stod inte ut med de känslor jag tryckt ned och som nu bubblade upp. Allt jag gjort och sorgen över det som varit, säger hon.

I häktet hade hon inget val. Och hon överlevde. Kanske kunde hon leva utan narkotika? Det var grunden till beslutet att ändra sitt liv. Efter Färingsö var Anneli på behandlingshem i ett halvår, därefter hjälpte vänner på KRIS henne att få en arbetsträningsplats där. Hon tycker att det är skönt att vara med likasinnade på KRIS, som förstår hur man känner och vad man varit med om.

Anneli arbetar i anstaltsgruppen med att informera och stödja intagna på anstalter och häkten. Gruppen informerar om KRIS verksamhet och erbjuder motivationssamtal.

-Jag vet vilket liv de levt och vad som krävs för att komma tillbaka, säger hon.

KRIS skulle ha en kurs för kvinnor om bland annat medberoende, tillit och skillnaden mellan kärlek och sex, men den lades ned på grund av för litet intresse. En anledning till det svala gensvaret kan ha varit att den berörde känsliga ämnen.

- Många av oss har inte fått vara kvinnor och har ingen kontakt med den delen inom oss.

Åse-Marie Nilsson
asemarietilsson@hotmail.com

Kriminalvården är en koloss på lerfötter

Vi är övertygade om att det finns mycket som kan hanteras enklare, skriver intagna på Vänstaden, Kristianstad.

AV ULF HAMMAR, LENNART KJELLSON OCH BO LARSSON

Kriminalvård i kris %Sparkrav ska på sikt minska kriminalvårdens kostnader. Sparplanen beräknas få full effekt år 2007. Då har personalstyrkan minskat med cirka 300 anställda. Planen liknas vid en krigsförklaring, som tillför ytterligare stress i en redan ansträngd miljö. Otrivseln ökar, säkerheten försämras och tid för insatser för brottsprevention försvinner.

I dagsläget finns cirka 7000 klienter inskrivna på landets cirka 6650 anstaltsplatser. Överbeläggningen förvärras hela tiden, vilket påverkar både personal och klienter negativt.

Inte så få platser beläggs med dömda som ska utvisas efter avtjänat straff. De "förbrukar resurser", dels fysiskt genom att belägga platser, dels som övriga om-

kostnader. Allt öppnare gränser borgar för att den gruppen frihetsberövade kan komma att öka.

Polisens upplärningsprocent vid misstanke om brott är för låg. Justitieministern kräver skärpning. Rimlig effekt blir då fler som döms till fängelse. Var och hur ska dessa placeras?

Det finns också interner oskyldigt eller felaktigt dömda. Lagman Ralf G Larsson, Kristianstad, har i en artikelserie om "Lasse" uttalat den uppfattningen (Kb 15/4-04).

Brottsmålsadvokat Johan Eriksson gjorde ett liknande uttalande i en tv-debatt i höstas. SVT1 har i programmet *Uppdrag granskning* redogjort för "fallet Uffe", där finns bevis på att fel begåtts ända upp på riksåklagarnivå. Nu har res-

ning beviljats i målet (datum är inte fastställt). Det finns också exempel på hur långa fängelsestraff efter prövning lett till frisläppanden. Primärt handlar dessa tragiska misstag om bristande rättssäkerhet. Men självklart medför felaktiga domar också konsekvenser som påverkar anstaltsmiljön.

Justitieminister Thomas Bodström (s) och justitieutskottets ordförande Johan Pehrson (fp) deltog i en tv-debatt i början av året. Pehrson sa bland annat, "att livet på anstalt är att likna vid mental istid, det blir en ändpunkt inte en vändpunkt". Bodström höll med, han efterlyste:

- ° Ökade krav på klienterna.
- ° Mer individuell handläggning med incitament till klienterna att sköta sig och bearbeta sin situation för anpassning efter frigivning.
- ° Åtgärder som minskar passiviseringen under tiden på anstalt.

Vi "på insidan" upplever en "koloss på lerfötter". Minsta problem tar orimligt lång tid att lösa, om det överhuvudtaget händer något. "Så är det, detta är kriminalvården", är svar vi kan få. Självklart finns rutiner som tar tid. Men vi är övertygade om att det finns mycket som kan hanteras enklare. Resurserna måste nyttjas bättre, inte minst om besparingar reducerar personalstyrkan. Samtidigt finns en smärtgräns, det går inte att minska bemanningen utan konsekvenser och planering.

"STRAFFA INTE BARNEN!"

Så heter en rapport Barnombudsmannen nyligen presenterat. Där skrivs bland annat "att barnen till dem som frihetsberövats ofta inte blir tillräckligt sedda i kriminalvårdens verksamhet". Det är en korrekt beskrivning. Vi har erfarenhet av för få besöksrum och begränsade besökstider. De flesta av oss har upplevt totalt ointresse med torftiga och smutsiga lokaler, som erbjudit beklämmande miljöer. Det har hänt att bokade besök ställts in för att besöksrum belagts med klienter. Fungerande nätverk frestas hårt under sådana villkor, vilket i sin tur är förödande för kommande social återanpassning. I BO:s rapport ställs också frågan "varför man inte arbetat aktivt med de riktlinjer som utarbetats och redovisats i en utredning myndigheterna gjort tidigare, *Barn till frihetsberövade föräldrar*, Socialstyrelsen och Kriminalvårdsstyrelsen, 1998.

Många klienter har vilja att under strafftiden medverka engagerat i individuella program, men ofta saknas möjligheter. Incitament, som uppmuntrar och belönar skötsamhet och personlighetsutveckling, uppfattas mycket positivt. Det är viktigt att kriminalvården, som effekt av senaste tidens rymningar inte inför straffåtgärder som drabbar även skötsamma interner. Ökad individualisering blir inte möjlig bara för att herrar Bodström och Pehrson uttalar den viljeinriktningen i en eller annan tv-debatt. Det fordras lagändringar för att beslutsfattare och personal inom kriminalvården ska arbeta mer individinriktat än vad som görs i dag.

Interner som med hänsyn till bland annat samhällsskyddet omfattas av "särskilda behov" utgör en grupp för sig. Hit räknar vi också interner med psykiska störningar.

Omhändertagandet måste, oavsett art och grad av skyddsbehov, vara både human och säkert.

Beträffande klienter vilka inte omfattas av "särskilda behov" finns flera åtgärder att vidta med positiva effekter för såväl samhället som den enskilde klienten. Nedan ges några exempel:

KORTA STRAFFTIDERNÄ!

Långvarigt frihetsberövande saknar gynnsamma effekter. Ändå utdöms långa fängelsestraff. Röster höjs för ännu längre strafftider, vilket är slöseri med både humankapital och samhällsekonomi.

°Tiden på anstalt måste bli mer meningsfull. Uppmuntra studier! Arbeta mycket aktivt för att finna arbeten med nyttoeffekt efter frigivningen! Satsa på programverksamhet vars innehåll har både generell nytta och syftar till attitydöverkan!

°Koppla programverksamhet till stödresurser inom kommunernas verksamhetsområden, till exempel åtgärder som kan stärka familjesociala funktioner och andra viktiga nätverk!

°Återinför villkorlig frigivning efter halva strafftiden, eller ännu snabbare för skötssamma klienter! Då ökar förutsättningarna för resocialisering. Det är också en åtgärd som snabbt friställer vårdplatser, vilket löser några av kriminalvårdens problem och ger samhällsekonomiska vinster.

°Möjlighet att avtjäna strafftid med fotboja måste kraftigt utökas, vilket ger avsevärda fördelar för samhället, klienterna och deras anhöriga.

°Öka förutsättningarna för villkorliga domar, även långa sådana! Domarna ska vara hårt villkorade. Då ges alternativ till interneringens påtvingade passivitet och institutionalisering.

°Villkoren för kvalifikationstid innan permission måste revideras så att normalpermission kan inledas snabbare än vad som är möjligt i dag. Utökad kvalifikationstid ska endast tillämpas vid misskötsamhet eller där kvalificerad riskbedömning motiverar det.

VIDTA ÅTGÄRDER SOM FÖRSTÄRKER FAMILJESOCIALA NÄTVERK!

Hit hör förbättrade besöksfunktioner i form av fler och trivsamma besöksrum, generösa besökstider och övernattningslägenheter på varje anstalt. Beakta BO:s utredning om fångarnas barn!

°Personalutveckling måste ges hög prioritet. Att vara kriminalvårdare är inte något högstatusyrke, vilket torde förklara den omvittnat höga personalomsättningen. Kvalificerade arbetsuppgifter fordrar kompetent personal. Vår förhoppning är att det ska utvecklas bättre förutsättningar inom kriminalvården, så att dess personal, i större utsträckning än nu, kan möta varje intern med orden: "Du som här inträder, detta är första dagen på resten av ditt liv. Låt oss tillsammans, med ömsesidig respekt, hjälpas åt så att strafftiden blir meningsfull och början på något nytt och bättre".

Ulf Hammar
Lennart Kjellson
Bo Larsson

Vem bryr sig om det psykiska lidandet?

Här är en hälsning från åtta års arbete nära dråp- och morddömda. Alf arbetar som terapeut med långtidsdömda våldsverkare på bl.a. anstalten i Norrköping.

AV ALF WINNÄS

”Kriminalvården är i stark förändring” har sagts i fikarummen, i korridorerna, under handledningstillfällen och i mina möten med intagna sedan jag började som psykoterapeut vid Anstalten Norrköping hösten -96.

Våren 2004 har vi bl.a. upplevt hur anstalten Norrköping, som troligen varit den resultatmässigt bättre fungerande anstalten för långtidsdömda som begått våldsbrott, gjorts om till väntavdelning för intagna som ska någon annan stans. Den gamla, historiska anstalten har plötsligt, omodern som den är, fått stora problem med droger inne på avdelningarna. På behandlingsavdelningen har tidigare många blivit hjälpta till en bättre framtid.

Förändringarna är tydliga för personalen, medan byråkraterna verkar bli *tydligare otydliga* på så sätt att dom blir svårare och svårare att nå, och att dom numera

hittas längre och längre ner i hierarkin. När jag började på anstalten Norrköping gick chefen att nå per telefon samma dag. Det hände rätt ofta att vi kunde ta ett spontant snack en fredag eftermiddag, och visioner och etiska/moraliska reflektioner hölls ständigt levande genom skratt och allvar. Idag kan det gå lång tid innan man på något sätt blir involverad i planering eller reflektioner. Och nu senast fick jag höra (tror det var GD), att eftersom psykoterapi inte ges till den övriga befolkningen i Sverige så prioriteras den inte i den framtida kriminalvården. Vi ska uppfatta att kriminella våldsverkare är lika väl fungerande som genomsnittsbefolkningen och att därför frihetsberövandet i fängelse tillsammans med likasinnade skall få dessa människor att anpassa sig samhällets normer. Jag hoppas någon centralt har tänkt den tanken helt ut, så vi andra kan lära oss något nytt vi inte har förstätt förut. Jag väntar på den fördjupade kun-

skap som stödjer den centrala ledningens tanke att det räcker med frihetsberövandet i sig för att hjälpa kriminella bli goda samhällsmedborgare. Kanske kommer något från justitiedepartementet?

Låt mig ta några exempel från min arbetsvardag genom 8 års möten med dräp- och morddomda;

VI INTE SLÅ IHJÄL FLER

En man blev dömd för mord till tidsbestämd straff; han gick fri från livstidsdom pga. att han, enl. rättsens bedömning hade varit utsatt för hot och att mordet skett i affekt. Terapeuter får under samtal information under helt andra omständigheter än se som erbjuds under själva rättsprocessen. Klienterna har behov av att lasta av sig sina bördor, och sanningarna dyker gärna upp förr eller senare av rent överlevnadsbehov. Den samma man som alltså inte talat hela sanningen under rättegången avslöjar att allt var planerat. Vi upptäcker också en mycket lättkränkt människa bakom fasaden av att vara offer för det outhärdliga. Alltså har denne man klarat av att ta sig genom en rättegång och liten personundersökning utan att "upptäckas." Så småningom blir det ganska tydligt, att denna klient inte hänger ihop som dom flesta av oss utanför murarna, utan har starka problem som inte så lätt bara försvinner på en anstalt. Han söker hjälp för att inte riskera att slå ihjäl någon under frihetsberövandet.

Det här är den dolda psykiatrin inom kriminalvården. När någon inte anses ha en nog grav personlighetsstörning för att få psykiatrisk vård utan döms till långa straff på anstalt. Kriminalpolitiskt kan man inte fria en människa som har dödat

en annan människa i affekt, och av samma politiska skäl kan man inte riskera att en mördare kan gå fri efter bara några års vård inom psykiatrin. Alltså måste denna individ framför allt straffas och frihetsberövande är den enda kända och etablerade straffformen i vår civilisation.

Mannen i fråga kom till insikt om sina störningar och hur dom uppstått genom den mestadels kognitivt- och beteendearbetade resa vi påbörjade genom terapin. Med logisk tillgång till hur han påverkats och formats, kunde vi börja förändringsarbetet, och resultatet blev en starkt förbättrad social kompetens och en trygghet i att veta hur han skulle hantera eventuella konfliktsituationer i sin vardag utan att feltolka eller överreagera. Mannen upptäckte dessutom förmåga att klara av skolan och är nu igång med studier.

REKLAMATION?

På tal om psykiatri, så är väl också detta med säkerhetsbedömningen en vädjan till experterna om att ge oss vanliga medborgare en försäkring om att Världen kan förbli en trygg plats att vistas i. Vi förväntar att några utvalda människokännare bland oss skall kunna sätta kvalitetsmärke på våra intagna så vi kan reklamera ifall varan inte håller måttet efter frigivningen. Det är dessutom inte ovanligt att läsa hur två olika psykiatriska experter kan komma fram till olika slutsatser om en och samma individ. Att bedöma människan är ingen felfri vetenskap. Att växa och utvecklas tillsammans ger en djupare upplevelse av vem våra medmänniskor är. Ibland är det psykoterapeutens roll att få komma riktigt nära och dessutom våga bli berörd av den hjälpsökande för att förändring skall kunna äga rum. Det

teknokratiska samhället har oftast begränsad tid för den typen av förändringsarbete. Dessutom verkar kunskapsnivån inte hänga med behoven av kvalificerat förändringsarbete.

EN ANNAN HISTORIA;

Två livstidsdömda var nära sin frigivning. Dom hade fått nåd och ett datum att gå tillbaks till samhället. Ingen av dom två hade fått psykoterapi under sina långa vistelser på anstalt, den ene hade 17 år bakom sig innanför murarna. Strax före frigivningen visade båda männen klara symptom på psykiskt instabilitet med djupt hat mot myndigheter, djupa hopplöshetstankar och stark ångest inför den livssituation dom var på väg in i. Vi försökte den korta tiden vi hade tillsammans att vända allt detta till något dom kunde använda för att hitta sig själva och livet i frihet. Ingen hade under anstaltstiden talat om sina mord med andra på ett sätt som gav dom logisk tillgång till varför dom utvecklats till att bli farliga och hur dom skulle klara av att leva med vissheten om att dom tagit liv. Åren i fängelse hade varit en resa i överlevnadens tecken, utan utrymme för ett ta hand om den mjuka insidan. Dom var anpassade till en yttre, given struktur där dom inte behövde besluta något i sin vardag. Utan yttre struktur blev tillvaron kraftigt ångestfylld, och frågorna kring brottet kom tillbaka med stor kraft. Inom nio månader efter frigivningen hade båda avlidit genom självmord.

Många av oss tänka att dom förtjänade inte bättre. Dödsstraff är faktiskt inte långt borta från oss om vi skall tolka dom enkäter man på senare år gjort ibland

gymnasieelever. Men några av oss sörjer denna ändlösa kedja av lidande och död, okänslighet och avståndstagande till allt som kan kännas svårt i vardagen.

Så om vi följer den förhärskande tanken om att fängelsepopulationen inte behöver djupare vård – ja då blir det ju du och jag, vardagsmänniskor ute i samhället som måste bli bättre på att intressera oss i våra grannar. Vi bör intressera oss för våra psykiskt instabila så dom inte dödar i affekt eller hänger sig i sitt vardagsrum framför en TV som står och surrar i den annars tysta och isolerade tillvaro som de nu döda rehabiliterade mördarna levde i. Kan inte ledningen för kriminalvården tänka sig att komma ner till oss ett tag och ge oss dom goda lösningarna på ett svårt och växande problem; kylan och ensamheten i vår del av världen, och bristen på genuint intresse för det psykiska lidandet?

EN SISTA BERÄTTELSE

”David” växte upp med missbrukande mamma, missbrukande styvfar i en värld där han som 8-åring fick gott med fickpengar av mammans pundarkompisar för att lämna hemmet och köpa godis att trösta sig med. Det hände att han inte kom till skolan en månad för att mamman och styvpappan åkt någon annanstans i sin Porsche och tagit pojken med sig. Knarkpengarna flödade, och livet var en cirkus för David, dock utan mycket trygghet och värme. David lärde snabbt att bli som dom, och kom tidigt igång med kriminalitet och missbruk. Vid sexton var han etablerad kriminell med ett kokainmissbruk á la Miami Vice. Vid arton hade han avancerade planer på att ta över större marknader inom drog-

försäljning. Så blev han häktad och dömd för grova rån, dock, som för många andra kriminella, enbart dömd för bråkdelar av vad han verkligen hade gjort. Många människor hade stått framför Davids vapen och tvingats ge ifrån sig kassa-behållningen. David hade inte känslor för någon, inklusive sig själv. När han kom till samtal första gången var det för att få goda vitsord i KLAS, med möjlighet till fördelar inför frigivningen. Han var karig, yvig, föraktfull inför såna som jag (vi var ett nödvändigt ont), och han behövde ingen i sitt liv. Efter ett halvt års arbete hade David en annan framtoning; han grät under våra sessioner, han mindes saker från sin uppväxt som fick honom att hata människor han mött och sörja saker han tvingats till.

NYVAKNAD NYFIKENHET

Han upptäckte att otryggheten och ovissheten hade försatt honom i sådant stress under skoltiden, att han bedömts som ADHD-mässig och med starka begränsningar för teoretisk undervisning. Med denna insikt gick han till skolan med nyvaknad nyfikenhet och började läsa in grundskolans pensum. Sedan läste han in treårigt gymnasium och blev klar för högskolestudier. Innan han muckade var han inskriven på Universitetet i en större stad här i Sverige, där han fortfarande läser det program han hittade under fängelsevistelsen. Det händer han ringer för att talas vid; han blir fortfarande lätt-rörd ibland, och så blev han när han fick veta att han skulle bli pappa. Han upprepar regelbundet att han är tacksam för att han blev stoppad i ung ålder och att han fick hjälp att inse hur totalt ur kontroll hans liv varit ända sedan barndomen. Han säger att utan terapi hade han blivit ännu

kallare och mer beräkande som kriminell. Han har ny kontakt med sin biologiska pappa och övrig familj som numera stödjer honom i hans förändring. Hans mamma sökte som en följd av våra familjsessioner hjälp för egen del. David var med mig när jag föreläste för psykologistuderande på ett Universitet, och ämnet var förändring. Davids genuina framträdande väckte både tårar och skratt bland studenterna.

LANDSKAPET SUDDIGT

På vägen därifrån visade han mig ett passfoto från veckan innan han blev häktad. Vi satt i min bil och jag körde när han överräckte fotot. Jag fick svårt att koncentrera mig på vägen, jag kände knappast igen personen på fotot, och min sorg över hur vilsen en ung människa kan bli som tvingas överleva det omöjliga gjorde landskapet framför mig suddigt. "Jag har dig att tacka för mitt uppvaknande," sa David stilla där bredvid mig på motorvägen. Jag följde honom till taget den eftermiddagen. Han kramade mig varmt på perrongen, och inget av det kaxiga och yviga fanns kvar mellan oss. Jag önskar att beslutsfattarna kunde få uppleva att beröras på samma sätt som jag blev av denna unga människa på väg in i ett värdigt vuxenliv. Det känns gott att rädda liv....

Alf Winnäs
a.winnass@swipnet.se

Hjälp människor att tänka några steg till
vad gäller Kriminalvård!

Skriv till Tidskrift för Kriminalvård!

www.tfknet.se

Tidskrift för Kriminalvård på Internet